

*Пилипчук В.Г.,
доктор юридичних наук, професор,
член-кореспондент Національної
академії правових наук України,
директор НДІ інформатики і права
НАПрН України*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ НАУКИ, ОСВІТИ ТА ІННОВАЦІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В основу проблем, винесених на розгляд круглого столу на тему: «Інформаційні ресурси, інтелектуальна власність, комунікації в освітньо-науковій та інноваційній сферах: філософсько-правові і прикладні аспекти» покладено три базові категорії: 1) наука, 2) освіта, 3) інновації.

Пропонується розглянути їх більш предметно.

Перше – наука.

Стосовно наукової і науково-технічної діяльності подекуди виникає низка риторичних питань: Чи потрібна ця діяльність для держави і суспільства? Чи варто розвивати нові наукові школи і технології? Чи не простіше все це купити за кордоном тощо. Історичний досвід США, Німеччини, Японії, Ізраїлю та низки інших країн свідчить, що ці держави стали провідними у світі та успішно виходили із кризових і повоєнних ситуацій саме завдяки розвитку власного наукового потенціалу.

Нині рівень фінансування наукових досліджень і розробок у країнах ЄС становить в середньому близько 3% ВВП і має тенденцію до збільшення. В Україні у 2014 – 2016 роках фінансування науки скоротилося майже у 2 рази і нині становить близько 0,16 % ВВП (за оцінками фахівців, критичний рівень фінансування, коли розпочинаються незворотні процеси, становить 0,75%).

Вказані та інші гострі проблеми були предметом всебічного розгляду в ході парламентських слухань у листопаді 2016 року. Лише протягом

останнього року після прийняття нової редакції Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» ситуація почала дещо покращуватися.

Загалом, варто зазначити, що стан науки суттєво впливає на розвиток соціально-економічної сфери, обороноздатність та інші сфери життєдіяльності людини, суспільства і держави.

Друге – освіта.

Історичний аналіз свідчить, що в галузі освіти з кінця XX століття в Україні проводилась низка різноманітних трансформацій (як позитивних так і не завжди ефективних).

Протягом останніх років суттєві зміни відбувалися у законодавчому регулюванні освітянської діяльності, зокрема, прийнято нову редакцію Закону «Про вищу освіту», опрацьовуються питання щодо нової редакції Закону «Про освіту», проблемним залишається законодавче врегулювання професійної освіти тощо.

З цього приводу, за нашими оцінками, слід звернути увагу, що багато проблемних питань реформування освіти, медицини та низки інших галузей безпосередньо пов'язані та мають здійснюватися синхронно з процесами децентралізації, що потребує окремого комплексного розгляду.

Також варто зауважити, що в лютому 2017 р. в ході розширеного засідання Комітету Верховної Ради України з питань освіти і науки було акцентовано увагу на необхідності *розглядати галузі освіти і науки* як реальний і досить *вагомий інвестиційний ресурс економічного зростання* та подолати спроби віднесення їх до суто соціальних витрат.

В цілому, на наш погляд, саме людський (кадровий) потенціал визначає перспективи та успішність будь-яких реформ і трансформацій, що власне і визначає роль та відповідальність сучасної освіти.

Третє – інновації.

В усьому світі, за оцінками експертів, розпочалася т.зв. «четверта хвиля індустріалізації». Вона ґрунтується саме на розвитку економіки з

використанням новітніх інформаційних та інноваційних технологій, продукції і послуг. Найбільшого прогресу у цій сфері досягли США, Японія, країни-члени Європейського Союзу, Китай. Зокрема, на рівні Європейського парламенту вже опрацьовується низка законопроектів, які стосуються використання штучного інтелекту, роботів тощо.

В Україні, за нашими оцінками, з кінця 1980-х – початку 1990-х років де факто відбувався зворотній процес – деіндустріалізація. Виняток переважно становило поширення з початку 2000-х років інформаційних технологій, інформаційних ресурсів, продукції і послуг.

Наслідки процесів деіндустріалізації відомі: зростання трудової міграції (мільйони працездатних громадян України працюють в інших державах), занепад і тінізація економіки тощо. Вказані міграційні процеси також почали відбуватися в галузі освіти і науки.

Нині уряд і парламент почали дещо більшої уваги приділяти системному розвитку економіки і власного виробництва. Є низка позитивних прикладів у цій сфері. Однак, проблеми деіндустріалізації та подальшого інноваційного розвитку залишаються вкрай актуальними і потребують окремого розгляду. При цьому, як свідчить аналіз, їх неможливо вирішити без сталого розвитку науки і освіти.

В контексті зазначеного видається за доцільне:

1) забезпечити належну організацію діяльності Наукової лабораторії інформаційно-правових проблем інноваційного розвитку та освіти, створеної на базі Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського спільно з Науково-дослідним інститутом інформатики і права Національної академії правових наук України;

2) опрацювати питання щодо об'єднання зусиль навчальних закладів регіону і науки, обласної державної адміністрації та обласної ради, територіальних представництв державних органів та органів місцевого самоврядування в інтересах розвитку регіону та створити відповідну науково-координаційну раду;

3) в контексті децентралізації влади та розвитку єдиної системи нормативно-правової інформації в Україні вивчити питання щодо можливого створення регіональної бази даних нормативно-правових актів;

4) визначитись щодо можливого врахування позитивного досвіду інших регіонів та організації цільової підготовки фахівців на базі навчальних закладів Вінницької області для державних органів, органів місцевого самоврядування, закладів, установ, підприємств та організацій регіону.

Вказані та інші актуальні проблеми пропонується всебічно розглянути в інтересах розвитку регіону, суспільства і держави.

-----***-----